

**SVEUČILIŠTE U MOSTARU  
EKONOMSKI FAKULTET**

**MIRKO LJUBOS  
NIKOLINA PRSKALO**

# **INOVATIVNOST I KONKURENTNOST**

**SEMINARSKI RAD**

Mostar, 2013.

**SVEUČILIŠTE U MOSTARU  
EKONOMSKI FAKULTET**

# **INOVATIVNOST I KONKURENTNOST**

SEMINARSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc Marija Čutura

Studenti: Mirko Ljubos 17323/11  
Nikolina Prskalo 17317/11

Mostar, svibanj 2013.

## **SADRŽAJ:**

<b>1. UVOD</b> .....	1
<b>2. INOVATIVNOST</b> .....	2
2.1. Pojam inovativnosti.....	2
2.2. Upravljanje inovacijom.....	3
2.3. Uloga učenja u inovaciji.....	5
2.4. Inovacije u ekonomiji.....	6
2.5. Inovativnost u funkciji razvoja gospodarstva.....	7
<b>3. KONKURENTNOST</b> .....	8
3.1. Pojam konkurentnosti.....	8
3.2. Konkurentnost prema Svjetskom ekonomskom forumu (WEF).....	10
3.3. Održiva konkurentnost.....	13
3.4. Bosna i Hercegovina: konkurentnost.....	16
<b>4. ZAKLJUČAK</b> .....	19
<b>LITERATURA</b> .....	23
<b>PRILOZI</b> .....	21

## 1. UVOD

Svjedoci smo kako je u nekoliko zadnjih desetljeća bilo velikih promjena u ekonomiji na svjetskoj razini. Tome je najviše doprinijelo širenje i načini širenja informacija u svim aspektima društva. Upravo zbog tako velike važnosti informacija kažemo da živimo u informacijskom društvu ili društvu znanja. To je društvo koje svakodnevno prihvaća nove inovacije, a inovacije su jedna od najvažnijih tema u Europskoj Uniji zadnjih godina. Inovacijama se pridaje velika pažnja jer inovacije nisu novi proizvodi nego su to i novi načini upravljanja, te doprinose razvoju društva ali i poduzećima veći profit, kao i opstanak na. Inovativnost je jako povezana s konkurentnošću i to u tolikoj mjeri da možemo reći da su nerazdvojne. Konkurentnost, a pod time mislimo konkurentnost poduzeća predstavlja njihovo tržišno natjecanje i mogli bi reći da je inovativnost ta koja razlikuje jedno poduzeće od drugog. Međusobna konkurentnost poduzeća također potiče na inovativnost što se ogleda u razvoju već spomenutih novih tehnologija, proizvoda, ili jednostavno drugačijih načina upravljanja i vođenja. Prihvaćanja inovacija ima dalekosežne posljedice ne samo na poduzeća nego i na cijelo gospodarstvu neke države, zbog blagodati od koje imaju svi subjekti u gospodarstvu. Veliku povezanost između konkurentnosti i inovacija je i najveća u onom sektoru gdje inovacije i najviše nastaju i to u visoko tehnološkoj informatičkoj industriji. Primjer za su stalni "sukobi" velikih tehnoloških kompanija Samsung-a i Apple-a gdje je i najmanja inovacija može presuditi u konkurentskoj utrci. Znanje i ideje nisu same po sebi dovoljni jer ih je bitno provesti ih u akciju. Što je važno za transfer znanja u nove proizvode i usluge? Investirati u znanje nije dovoljno ukoliko to znanje ne vraća uložena sredstva. Gubljenje poslova nije problem - problem je ukoliko se ne stvara dovoljno radnih mjesta. Stvaranje radnih mjesta je popratna pojava jačanja konkurentnosti poduzeća međusobno, a to ne može biti u velikom obujmu bez kvalitetne politike istraživanja i razvoja što nam opet govori o inovativnosti kao bitnoj sastavnici svakog poduzeća .

## 2. INOVATIVNOST

Inovativnost i inovacije su u posljednje vrijeme glavna tema u Europi, ali i u svijetu. Poduzeća trebaju inovacije i inovativne pristupe kako bi ostali u korak s konkurencijom, odnosno kako bi zadržali svoju konkurentnost na tržištu. Stvarateljima politika inovacije su potrebne zbog toga što imaju izuzetnu važnost u razvoju i osiguravanju poslova, te pomažu u smanjenju problema s okolišem kao i smanjenju rizika od klimatskih promjena.

### 2.1. Pojam inovativnosti

Proces inovacija je sustavni razvoj i praktična aplikacija novih ideja. To je proces pretvaranja invencija (novog znanja) u nove postupke, tehnike, tehnološke procese, tehnologije, nove ili poboljšane proizvode.<sup>1</sup> U današnje doba rapidno se povećava broj inovacija te se skraćuje i njihovo vrijeme komercijalizacije. U skladu s tim, u današnje vrijeme konkurencija inovacijama i stvaranjem novih tehnologija i postupaka postaje odlučujuće važna. Osnovna konkurentna prednost svakog suvremenog poduzeća je njegova sposobnost da inovira. Samo poduzeća koja uspiju dovesti svoju tehnologiju na najvišu razinu i na toj razini je zadržati, moći će se dalje razvijati. Pojam inovacije bi bilo pogrešno vezati samo za nauku i visoku tehnologiju. Inovativnost je urođeni dio svakog ljudskog bića. To je pokretačka snaga koja je kroz povijest uvijek rezultirala napretkom. Pod inovacijama se ne podrazumijevaju samo nove tehnologije ili novi proizvodi, nego i novi i pametniji načini za obavljanje poslova, nove metode upravljanja, novi poslovni sustavi ili nove usluge. Inovacije ne donose samo veći razvoj, više poslova i novaca, inovacije dovode do stvaranja „pametnog“ razvoja. Pametan razvoj može uključiti eko inovacije koje poboljšavaju okoliš ili društvene inovacije koje pružaju slične prilike svima. Inovacije se ne zasnivaju samo na većoj proizvodnji ili povećanju prodaje, nego unose stvarna poboljšanja u naše živote. Inovacije koje donose pametan razvoj zahtijevaju ultimativno društvenu interakciju, a društveno i kulturno okruženje ključ su inovativnog procesa.

---

<sup>1</sup> Buble, M.: *Osnove menadžmenta*, Sinergija nakladništvo, Zagreb, 2006., str. 39.

## 2.2. Upravljanje inovacijom

Inovacija je proces koji se odvija u fazama. Počinje idejom koja je nova, a kada se ideja razvije, ona postaje prijedlog. Inovacija nastaje kada prijedlog postane realnost i tek tada se ispravno može govoriti o inovaciji. Od nastanka ideje pa do njezine realizacije složen je proces pa je logično očekivati da bez svjesnog upravljanja tim procesom može doći do velikih devijacija koje mogu dovesti do propasti ideje. Stoga je bitno poznavati tempo i faze razvoja inovacije.

Što se tiče tempa inovacije, treba naglasiti da je karakteristika današnjeg doba povećanje broja inovacija i skraćivanje vremena njihove primjene u praksi. Tako je npr. do 1914. godine za transfer znanja od otkrića do proizvodnje trebalo 50 godina, između 1920. i 1940. za taj je transfer trebalo 16 godina, nakon 1945. godine vrijeme se skratilo na 9 godina, a od 1972. godine iznosi svega 7 godina s tendencijom daljnjeg skraćivanja.<sup>2</sup> To se vidi i na sljedećoj ilustraciji:

Tablica 1. Vrijeme od ideje do njezine komercijalizacije

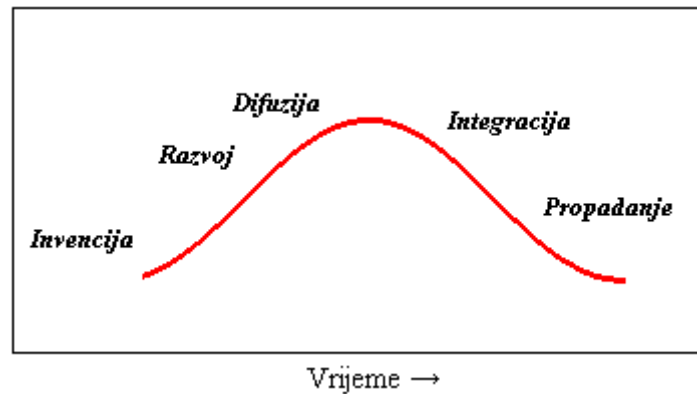
112 godina za fotografiju	(1727. – 1839.)
56 godina za telefon	(1820. – 1876.)
35 godina za radio	(1867. – 1902.)
12 godina za televiziju	(1922. – 1934.)
6 godina za atomsku bombu	(1939. – 1945.)
5 godina za tranzistor	(1948. – 1953.)
3 godine za integrirane krugove	(1958. – 1961.)

Izvor: Buble M., Klepić Z.: *Menadžment malih poduzeća – osnove poduzetništva*, Sveučilište u Mostaru – Ekonomski fakultet, Mostar, 2007., 92. str.

<sup>2</sup> Buble, M., Klepić, Z.: *Menadžment malih poduzeća – osnove poduzetništva*, Sveučilište u Mostaru – Ekonomski fakultet, Mostar, 2007., 92. str.

Kako bi upravljanje inovacijama bilo uspješno, potrebno je poznavati životni ciklus inovacije koji se sastoji od pet faza, kako je prikazano na sljedećoj slici:

Slika 1. Faze inovacije



Izvor: Buble M., Klepić Z.: *Menadžment malih poduzeća – osnove poduzetništva*, Sveučilište u Mostaru – Ekonomski fakultet, Mostar, 2007., str. 92.

Prva faza je *invenција*, odnosno proces stvaranja nove ideje ili procesa, ali invenција nije isto što i inovacija koja predstavlja aplikaciju invencije. Inovativnosti, dakle, prethodi invenција koja predstavlja ideju, opis ili model za novo poboljšano sredstvo proizvod, proces ili sustav. Prema tome, najprije nastaje invenција, a zatim potencijalna inovacija, kao moguće upotrebljiv ili drugačije koristan novi izum, utemeljen u inovativnosti. Zatim slijedi druga faza – *faza razvoja* koja uključuje preuzimanje invencije i njezino pretvaranje u neku praktičnu svrhu. Treća faza je *difuzija* koja predstavlja proces stavljanja inovacije u upotrebu. Nakon toga slijedi *faza integracije* koja se odnosi na proces izvođenja permanentnih promjena. Posljednja faza inovacije je *propadanje* koje se događa onda kada se zaustavi upotreba inovacije.

### 2.3. Uloga učenja u inovaciji

Proces inovacije uvelike ovisi o učenju jer promjene ne dolaze iz statične okoline, a ne događaju se ni onda kada ljudi nisu zainteresirani za svoje unapređenje, kao ni za unapređenje svoje organizacije i zajednice. Kreativni prodor može doći iz dva smjera – s jedne strane radi se o traženju inovacija, a s druge strane o prezentaciji te inovacije vanjskome svijetu.<sup>3</sup> U ovoj interakciji dolazi do učenja.

Moguće je izdvojiti tri tipa učenja i to:

1. učenje djelovanjem,
2. učenje na neuspjehu i
3. učenje primjenom.

**Učenje djelovanjem** je učenje pomoću rada, jer čovjek radom uči i stječe iskustvo. Ovaj tip učenja javlja se u slučajevima kada se radi o osnivanju novog poduzeća, proizvodnji novog proizvoda ili usluge i slično. Učenje se u tom slučaju ostvaruje kombinacijom planiranja i rješavanja problema po načelu pokušaja i pogrešaka.

**Učenje na neuspjehu** je takav oblik učenja u kojemu se na temelju nekog doživljenog neuspjeha pronalaze rješenja za njegovo nadilaženje. Ovim procesom se stječe posebna vještina, ali i iskustvo i problem se može spriječiti ako se poboljša sustav planiranja i informacijski sustav.

**Učenje primjenom** je takva vrta učenja koja se odnosi prvenstveno na korisnike inovacije. Najveći broj njih primjenom inovacije uči o samoj inovaciji – njezinim svojstvima, načinu upotrebe, prednostima i nedostacima, itd.

---

<sup>3</sup> Buble, M., Klepić Z., op. cit. 2007., str. 93.



## 2.4. Inovacije u ekonomiji

Smatra se da se ključno razumijevanje pokretačkog duha nalazi u inovativnosti. U današnjem informacijskom načinu razvoja posebno je snažno djelovanje znanja na samo znanje, kao glavni izvor produktivnosti. Dok su produktivnost, kao i konkurentnost čimbenici koji potiču visoki ekonomski rast, inovacije su pokretači nove ekonomije. Točnije, inovacija je funkcija visoko izučenog rada i postojeće organizacije kreirane znanjem.

Inovacija je, opet, sama po sebi, funkcija tri glavna čimbenika<sup>4</sup>:

1. kreiranja novog znanja u nauci, tehnologiji i u menadžmentu (koje su temelj inovacija),
2. raspoloživosti visoko obrazovane radne snage, koja može koristiti nova znanja za unapređenje produktivnosti, te
3. postojanja poduzetnika sposobnih i voljnih da preuzmu rizik transformacije inovacije u biznis. Ta se nadarenost dovodi u vezu sa postojanjem poduzetničke kulture, ali i sa otvaranjem institucija društva u pravcu poduzetništva.

Inovacije i poduzetništvo su u srcu nacionalne konkurentnosti. Zato bi se značajan uzlet jedne ekonomije mogao dogoditi brzo, ukoliko bi na pomolu bila ogromna ulaganja u istraživanja i razvoj informacionih tehnologija. Da bi se osigurao razvoj informacijskih tehnologija potrebno je stvoriti arhitekturu koja zadovoljava potrebe kod svih tipova korisnika: prvo, onih koji se bave informacijama; drugo, onih koji se bave razvojem programa; treće, odjeljenja informacijskih tehnologija koja održavaju sisteme i pružaju podršku, povezujući odgovarajuće programe. Na području razvoja najuspješniji će biti upravo oni koji budu imali najmoćniji alat za razvoj i mogućnost da se informacija prilagodi standardu koji ljudi već koriste i na koji su navikli.

U međusobnoj povezanosti mijenja se tehnologija, društvo, ekonomija, kultura, zapravo sva područja koja je inovativnost zahvatila, odnosno u koja je ona ušla ili upravo ulazi. To ukazuje na široke integracije znanja na novim osnovama, jer se stvara umrežena inovacijska sredina čija je zajednička dinamičnost i ciljevi postali, u velikoj mjeri, neovisni. Inovativnost je jedina mogućnost za uključivanje u univerzalni (digitalni) jezik i čistu logiku umrežavanja sustava i da se stvaraju tehnološki uvjeti za vodoravnu, globalnu komunikaciju. Brojna istraživanja dokazuju da je produktivnost, koja potiče ekonomski napredak, funkcija tehnoloških znanja i da se svodi na privredni rast. Odlike društva su

---

<sup>4</sup> Prema: Buble, M., Klepić, Z.: op. cit., 2007., str. 90.

također ključni čimbenik koji čini pozadinu privrednog rasta svojim utjecajem na tehnološke inovacije. Tako se još više ističe važnost pitanja strukture i dinamike informacijske ekonomije.

Inovacija nastaje, uglavnom, u inovacijskim sredinama. Pod inovacijskom sredinom podrazumijeva se poseban skup odnosa proizvodnje i upravljanja koji se temelji na društvenoj organizaciji koja ima zajedničku radnu kulturu i instrumentalne ciljeve namijenjene stvaranju novog znanja, novih procesa i novih proizvoda. Investicijske sredine temeljni su izvori inovacija i stvaranja dodatne vrijednosti. Takve sredine stvaraju vlastitu dinamiku i privlače znanje, investicije i stručnjake iz čitavog svijeta. Takve sredine imaju velika ulaganja u visoku tehnologiju. Sposobnost stvaranja inovacijske sredine na osnovu znanja i informacija direktno povezana s industrijskom proizvodnjom, gospodarskim rastom i konkurentnosti ekonomije.

## **2.5. Inovativnost u funkciji razvoja gospodarstva**

Za novo doba je karakteristično težnja k tome da se postigne održiv ekonomski rast, visoka stopa zaposlenosti, povećá životni standard i kontinuirano vodi borba da se upoznaju zakoni prirode kako bi čovjek svoj rad i život učinio lakšim, što sv više dovodi do pronalazaka.

Odnos prema pronalascima i inovacijama počinje se mijenjati vremenom. Oni se počinju smatrati pokretačkom snagom ekonomskog rasta i razvoja, posebno u 20. st. Nova otkrića snažno utječu na gospodarski i društveni život, zbog čega i jeste jaka povezanost između ekonomije i nauke. To sve dobiva novo ubrzanje ne samo u proizvodnji nego i upravljanju, pa promjene postaju brže i dublje. Izumi koji su se otkrili u svim područjima življenja, a posebno na radnom mjestu, utjecali su na čovjekov rad jer inovativna oprema prati i uzrokuje promjene proizvodnog procesa. Najbrži ekonomski rast ostvaruju one zemlje koje prednjače u pretvaranju ideja u proizvod. To se ogleda u upravljanju gospodarstvom, u kulturi, obrazovanju, informatičko-tehnološkoj pismenosti, te na trajnom učenju.

U posljednje vrijeme procesi inovacija teku takvom brzinom koja nije zabilježena nikad prije u povijesti. Visokorazvijene ekonomije kreću u akciju čim vide svoju prednost u odnosu na ostale. Ta akcija podrazumijeva upotrebu tehnologije, procesa i upravljačkih procedura, te primjenu novih informacija koje povećavaju njihovu konkurentnost. Poseban naglasak stavlja se na prihvaćanje inovacija, što određuje stupanj i način na koji će određeno dostignuće biti

prihvaćeno. Različito je prihvaćanje i sama uloga inovacija u razvijenim i nerazvijenim zemljama. Nerazvijene zemlje slabo reaguju na promjene i sporo prihvaćaju inovacije. Takve zemlje se trebaju suočiti s modernizacijom, jer njihovo gospodarstvo nema vrhunskih tehnoloških inovacija, a s time nema ni izvoza. U slabo razvijenim zemljama zapanjujuće se širi nezaposlenost koja je, u najvećoj mjeri, posljedica razlika u tehnologijama, odnosno u tehnološkim inovacijama, a i siromaštvo proizlazi iz tih razlika. Zbog svega toga, bitno se orijentirati na dvije stvari: prvo, boriti se za ideje koje se odnose na gospodarstvo kao cjelinu (makro pristup) i drugo, pretvarati ideje u inovacije, odnosno u nove tehnologije koje će se primjenjivati. Da bi se osigurao rast gospodarstva, potrebno je dobro poznavanje tržišta, razvojnih potreba i potencijala u cjelini (kako regionalno, tako i po pojedinim sektorima), zatim utvrđena investicijska strategija i strategija industrijskog razvoja. Sve navedeno omogućuje identificiranje poželjnih investitora koji žele jasan uvid u stanje i potencijale pojedinih sektora, kako bi investirali u ono što ih zanima i što će im donijeti veću potencijalnu dobit. Ukoliko se želi postići stabilnost i konkurentnost gospodarstva, potrebno je, također, donijeti i sveobuhvatnu antikorupcijsku strategiju sa jasnom podjelom zadataka i odgovornosti. Oslonac za razvoj gospodarstva daju inovacije. Isprepletanjem informacijske tehnologije, ekonomije i društvene dinamike nastaju nove stvarnosti. Takva primjena inovacija i novih znanja uzrokovat će porast kvalitete života, a porast kvalitete života vodit će i ekonomskom rastu.

### **3. KONKURENTNOST**

Konkurencija ili tržišna utakmica je osnovni regulator tržišta. Iako neki teoretičari smatraju da konkurentnost nije ništa drugo do mjerenje bogatstva društva na drugi način, vrlo je važno da ona doprinosi inovativnosti, unapređenju poslovanja i ukupnom ekonomskom rastu. Međutim ako je slaba konkurentnost na globalnom tržištu onda i nacionalna ekonomija trpi. Ovo obično vodi ka protekcionizmu, netransparentnim državnim dotacijama i barijerama za ulazak na tržište.

Jačanje produktivnosti i opće konkurentnosti mora biti osnovna ideja u provođenju ekonomske politike. Jedino hitne i dobro usmjerene politike unapređenja nacionalne konkurentnosti mogu osigurati željeni put ka razvoju i ukupnom društvenom blagostanju. Te politike moraju biti sveobuhvatne i usmjerene prema podizanju konkurentnosti.

#### **3.1 . Pojam konkurentnosti**

Na konkurentnost neke zemlje utiču mnogi direktni i indirektni faktori, ali od svega je najvažnija konkurentnost poduzeća jer su ona nositelji gospodarskog razvoja. Zbog ovoga, poduzeća su stavljena u prvi plan u odnosu na mnoge indikatore koji karakteriziraju makroekonomiju. Naravno ne smije se zapostaviti ni okruženje koje značajno utječe na konkurentnost pojedinih gospodarskih sektora.

Čimbenici koji utječu na konkurentnost su: visoki troškovi poslovanja, veliko porezno opterećenje, veliki javni dug, slaba ukupna konkurencija koja ne potiče poduzeća na inovacije i konkurentnost, nereguliran sustav zaštite okoline i upravljanja otpadom, kvalitetna odnosno nekvalitetna prometna infrastruktura, teškoće u likvidaciji poduzeća, neusklađeno zakonodavstvo, slabosti u javnoj upravi itd.

Najveće smetnje konkurentnosti su smetnje koje uzrokuju državne odnosno lokalne vlasti, a ne sama poduzeća. Smetnje mogu stvoriti i poslovni subjekti, ali država može intervenirati i otkloniti ih. Kada se govori o klasičnim smetnjama koje negativno utiču na konkurentnost, to mogu biti: horizontalna ograničenja, vertikalna ograničenja i zloupotrebe državne dominacije. Horizontalna ograničenja se ogledaju kroz fiksiranje nabavnih i prodajnih cijena, podjele tržišta resursa i dobara, ograničavanje ili kontroliranje istraživanja i razvoja, proizvodnje i marketinga. Vertikalna ograničenja mogu biti u vidu dugoročnih ekskluzivnih (monopolskih) ugovora. Na konkurentnost zemlje posebno mogu uticati

kratkoročni nacionalni interesi, ex ante kontrola cijena, legaliziran monopol, konkurentnost između samih institucija.

Postoje naravno mnoge definicije konkurencije ovisno o kojem se području znanosti govori, pa tako imamo konkurentnost u ekonomiji, pravu, sportu i mnogim drugim područjima, a mi promatramo konkurenciju kao neizostavni čimbenik u ekonomiji i to uglavnom na makroekonomskoj razini.

Tako prema BusinessDictionary.com konkurencija je rivalstvo u kojem svaki prodavač nastoji ostvariti u isto vrijeme ono što žele i ostali prodavači a to je: prodaja, dobit i tržišni udio nudeći najbolju moguću kombinaciju cijene, kvalitete i usluge. Tamo gdje tržišne informacije teku slobodno, tržišno natjecanje ima regulatornu funkciju u balansiranju potražnje i ponude.

### **3.2 Konkurentnost prema Svjetskom ekonomskom forumu**

Od 2005. godine, Svjetski ekonomski forum<sup>5</sup> bazirao je analizu konkurentnosti na Indeksu globalne konkurentnosti (GCI - Global Competitiveness Index), veoma obuhvatnom indeksu, koji obuhvaća mikro i makroekonomske temelje nacionalne konkurentnosti. Konkurentnost se definira kao set institucija, politika i faktora koji određuju nivo produktivnosti jedne zemlje.

Sve komponente konkurentnosti grupiraju se u dvanaest stupova konkurentnosti.

#### **Prvi stup: Institucije**

Institucionalno okruženje je određeno zakonskim i administrativnim okvirom unutar kojeg pojedinci, poduzeća i vlade utječu u jedni na druge kako bi stvorili prihod i bogatstvo u ekonomiji. Važnost solidnog institucionalnog okruženja posebno se pokazala u vrijeme krize povećavajući direktnu ulogu države u ekonomijama mnogih zemalja.

Kvaliteta institucija čvrsto je vezan za konkurentnost i rast. One utječu na investicijske odluke i organizaciju proizvodnje i igraju glavnu ulogu na način u kojem društva distribuiraju

---

<sup>5</sup> Svjetski ekonomski forum (eng. World Economic Forum -WEF) je neprofitna organizacija osnovana 1971. godine sa sjedištem u švicarskoj Ženevi. Forum je 2006. otvorio podružnice u New Yorku i Peking. Godišnji sastanak foruma se održava u Davosu gdje se okupljaju vodeći poslovni ljudi, političari, intelektualci i novinari kako bi raspravljali o trenutnim svjetskim problemima. Osim sastanaka forum provodi brojna istraživanja. Forum ima promatrački status pri Gospodarskom i socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda. Najviše tijelo foruma je Osnivački odbor koji se sastoji od 22 člana među kojima je i bivši britanski premijer Tony Blair.

prednost i snose troškove razvojnih strategija i politika. Na primjer, vlasnici zemlje, dionica u poduzeću zbog nesigurnosti za svoj kapital, nisu voljni da investiraju.

### **Drugi stup: Infrastruktura**

Razvijena i efikasna infrastruktura je jedna od osnova za konkurentnosti. Ona je značajna za osiguranje efikasnog ekonomskog funkcioniranja, kao što je i važno određivanje čimbenika lokalnih ekonomskih aktivnosti i vrsta aktivnosti i sektora koji mogu razviti ekonomiju. Dobro razvijena infrastruktura smanjuje efekte udaljenosti između regija što rezultira integriranjem nacionalnih tržišta i povezivanjem uz male troškove na tržištima u drugim zemljama i regijama. Pored toga kvalitetna i sveobuhvatna infrastrukturna mreža značajno utječe na ekonomski rast i razvoj i smanjuje dohodovne nejednakosti i siromaštvo. S tim u vezi, dobro razvijena transportna i komunikacijska infrastrukturna mreža je preduvjet za sposobnost manje razvijenih zajednica da povežu osnovne ekonomske aktivnosti i usluge. Bosna i Hercegovina nema neku razvijenu infrastrukturu, ali nadati se treba da će se to promijeniti izgradnjom planiranih brzih cesta i Koridora 5C.

### **Treći stup: Makroekonomska stabilnost**

Makroekonomska stabilnost je veoma važna za konkurentnost neke zemlje. Iako sama makroekonomska stabilnost ne može povećati produktivnost zemlje, makroekonomski poremećaji zapravo štete ekonomiji zemlje. Države ne mogu omogućiti kvalitetne usluge ako plaćaju visoke kamate na dugove iz prošlosti. Poduzeća ne mogu raditi efikasno uz nekontrolirane stope inflacije. Sve u svemu, gospodarstvo ne može rasti na održiv način, ako nema stabilno makroekonomsko okruženje.

### **Četvrti stup: Zdravstvo i osnovno obrazovanje**

Zdrava radna snaga je bitna za konkurentnost i produktivnost jedne zemlje. Bolesni radnici nisu u mogućnosti iskoristiti svoj potencijal i to vodi niskoj produktivnosti. Narušeno zdravlje vodi do značajnih troškova poslovanja jer su bolesni radnici često odsutni i njihov rad je neefikasan. Investiranje u pružanje zdravstvenih usluga koliko je moralno, toliko je i ključno za napredak ekonomije. Kvalitetno osnovno obrazovanje povećava efikasnost svakog radnika pojedinačno, a time utječe i na konkurentnost cijele ekonomije.

### **Peti stup: Visoko obrazovanje i stručna obuka**

Kvalitetno visoko obrazovanje i stručne obuke su presudni za one ekonomije koje žele da unaprijede jednostavne proizvodne procese i proizvode. Današnja ekonomska globalizacija zahtijeva da ekonomije stvaraju obrazovane radnike koji su u stanju da se prilagode brzim promjenama u okruženju. Ovaj stup mjeri upis učenika u srednje i visoko obrazovanje kao i kvaliteta edukacije procijenjen od strane poslovnih zajednica. Stupanj stručne obuke kadrova doprinosi konkurentnosti zbog važnosti stručne i kontinuirane obuke u poslu (zanemarivana u mnogim ekonomijama), koja će omogućiti konstantno unapređenje vještina radnika i prilagoditi se potrebama koje zahtijeva tržište.

### **Šesti stup: Efikasnost tržišta roba**

Zemlje sa efikasnim tržištem roba su u dobroj poziciji jer mogu da proizvode niz proizvoda i usluga koji odgovara uvjetima ponude i potražnje, a također su u mogućnosti da trguju sa tim robama. Efikasnost tržišta zavisi i od orijentacije potrošača i sofisticiranosti kupaca. Zbog kulturalnih razloga, kupci u nekim zemljama mogu biti zahtjevniji nego u drugim. To može stvoriti značajnu konkurentnu prednost, jer inovativni i orijentirani kupci daju snagu poduzećima da budu djelotvorniji na tržištu.

### **Sedmi stup: Efikasnost tržišta rada**

Efikasnost i fleksibilnost tržišta rada su presudni za osiguravanje da se radnici najefikasnije iskoriste u gospodarstvu uz uvjet da tržište potiče radnike da ulože najveće napore da nađu posao koji će kvalitetno i stručno raditi. Tržište rada stoga mora biti fleksibilno za brzo pomicanje radnika iz jedne gospodarske u drugu uz male troškove, kako bi se omogućile zarade bez mnogo socijalnih nemira.

### **Osmi stup: Razvoj finansijskog tržišta**

Dobro funkcioniranje finansijskog sektora ima značajnu ulogu za gospodarske aktivnosti. Efikasan finansijski sektor alocira sredstva građana kao i ona koja dolaze iz inostranstva za njihovo najproduktivnije korištenje u privredi. To usmjerava sredstva na one poduzetničke ili investicijske projekte od kojih se očekuju najviše stope povratka uložениh sredstava. Temeljita i pravilna procjena rizika je stoga od ključne važnosti. Poslovno investiranje je presudno za produktivnost i konkurentnost, a njih nema bez razvijenog finansijskog tržišta. Međutim, ekonomije zahtijevaju sofisticirana finansijska tržišta koja mogu omogućiti da kapital postane dostupan za ulaganja u privatni sektor, kao i omogućiti

efikasniju razmjenu vrijednosnih papira, kapitala i dr. Da bi ispunio sve ove funkcije, bankarski sektor mora biti pouzdan i transparentan, te, kao što je već postalo jasno, financijska tržišta trebaju odgovarajuće propise za zaštitu investitora i drugih učesnika u gospodarstvu uopće.

#### **Deveti stup: Tehnološka spremnost**

Ovaj stup mjeri agilnost s kojom gospodarstvo usvaja postojeće tehnologije za poboljšanje produktivnosti svojih industrija. U današnjem globaliziranom svijetu, tehnologija sve više postaje važan element za napredak i konkurentnost.

#### **Deseti stup: Veličina tržišta**

Veličina tržišta utječe na konkurentnost, jer velika tržišta omogućuju poduzećima da bolje iskoriste šanse na tržištu. Tradicionalno, tržišta koja su na raspolaganju firmama su ograničena državnim granicama. U eri globalizacije, međunarodna tržišta postala su zamjena za domaća tržišta, a posebno za male zemlje. Dokazano je da je otvorenost trgovine pozitivno povezana s rastom.

#### **Jedanaesti stup: Poslovna sofisticiranost**

Poslovna sofisticiranost je bitna za veću efikasnost u proizvodnji roba i usluga. To opet vodi do povećanja produktivnosti, koja jača konkurentnost države. Poslovna sofisticiranost brine o kvalitetu cjelokupne poslovne mreže zemlje kao i kvalitetu pojedinih kompanija i strategija.

#### **Dvanaesti stup: Inovativnost**

Posljednji stup konkurentnosti je inovativnost. Značajan napredak učinjen je na poboljšanju rada institucija, izgradnji infrastrukture, smanjenju makroekonomske nestabilnosti, poboljšanju ljudskog kapitala i produktivnosti rada, kvalitetu financijskog tržišta kao i tržišta roba. Međutim, dugoročno, životni standard se može poboljšati samo inovacijama.



### 3.3. Održiva konkurentnost

Više od tri desetljeća. Svjetski ekonomski forum je izučavao koncept konkurentnosti, definiranih kao set institucija, politika i faktora koji određuju produktivnost zemlje. Cilj ovog rada je da omogući alate za identificiranje prednosti u okviru kojih ekonomije mogu povećati održivu konkurentnost.

Posebna pažnja Svjetskog ekonomskog foruma posvećena je na potpunijoj integraciji koncepta održivosti u ovogodišnjem *Izveštaju globalne konkurentnosti*. Koncept održivosti je predmet pažnje kreatora politika, poslovnih vođa i javnosti. Održivi razvoj može biti široko definiran kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez komprimiranja mogućnosti budućih generacija.

U periodu od 2011.–2012. godine u *Izveštaju globalne konkurentnosti* predstavljena je i verzija Indeksa održive konkurentnosti (Sustainable Competitiveness Index - SCI). Indeks održive konkurentnosti (Sustainable Competitiveness Index – SCI) je uveden u svojoj preliminarnoj verziji. Indeks održive konkurentnosti je potrebno računati za elemente koji dugoročno održavaju visok nivo konkurentnosti privrede, društva i okoliša. Posebno, ovaj novi Index obuhvaća uglavnom sve elemente koji su već obuhvaćeni Globalnim indeksom konkurentnosti, koji su važni i kratkoročno i dugoročno (npr. upravljanje, obrazovanje i zdravstvo, infrastruktura, funkcioniranje tržišta i inovativnost). Ali također, integriraju brojne dodatne pokazatelje (npr. demografiju, društvenu koheziju i upravljanje okruženjem). Na ovaj način, GCI indeks predstavlja kratkoročni i srednjoročni pogled budućnosti, dok SCI predstavlja dugoročni pogled u trajanju od 20 godina. Takav pristup omogućava da se naglasi veza između konkurentnosti i održivosti.

Tablica 2. GCI ocjena sa indikatorima održivosti<sup>6</sup>

Country/Economy	GCI 2012–2013		Social sustainability-adjusted GCI**		Environmental sustainability-adjusted GCI†		Sustainability-adjusted GCI††	
	Rank*	Score	Score	Direction	Score	Direction	Score	Direction
Switzerland	1	5.72	6.83	↑	6.87	↑	6.85	↑
Finland	3	5.55	6.45	↑	6.26	↔	6.36	↔
Sweden	4	5.53	6.17	↔	6.15	↔	6.16	↔
Netherlands	5	5.50	6.54	↑	5.88	↔	6.21	↔
Germany	6	5.48	6.37	↑	5.92	↔	6.14	↔
United States	7	5.47	5.63	↔	5.00	↘	5.31	↔
United Kingdom	8	5.45	6.03	↔	5.62	↔	5.82	↔
Japan	10	5.40	6.10	↔	5.42	↔	5.76	↔
Denmark	12	5.29	6.21	↑	5.25	↔	5.73	↔
Canada	14	5.27	5.93	↔	5.33	↔	5.63	↔
Norway	15	5.27	6.32	↑	5.96	↔	6.15	↑
Austria	16	5.22	6.17	↑	5.86	↔	6.02	↑
Belgium	17	5.21	5.90	↔	5.46	↔	5.68	↔
Korea, Rep.	19	5.12	5.37	↔	4.41	↘	4.89	↔
Australia	20	5.12	5.83	↔	5.06	↔	5.46	↔
France	21	5.11	5.59	↔	5.40	↔	5.50	↔
New Zealand	23	5.09	5.82	↔	5.53	↔	5.68	↔
Malaysia	25	5.06	5.30	↔	4.98	↔	5.14	↔

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Federacija Bosne i Hercegovine, *KONKURENTNOST 2012. - 2013.*, Sarajevo, 2012.

<sup>6</sup> Navedena tablica pokazuje usporedbu indikatora konkurentnosti (GCI) i održive konkurentnosti (SCI).

Legenda:

Pokazatelji ↑,↗,⇒,↘,↓ znače:

↑ GCI ocjena se korigira za +15% do +20% (SCI bolji pokazatelj),

↗ GCI ocjena se korigira za +5% do +15% (SCI bolji pokazatelj),

⇒ GCI ocjena ostaje na nivou SCI (korekcija za +5% i -5%),

↘ GCI ocjena se korigira za -5% do -15% (SCI slabiji pokazatelj),

↓ GCI ocjena se korigira za -15% do -20% (SCI slabiji pokazatelji)

Sljedeća tablica pokazuje pregled zemalja rangiranih prema Indeksu globalne konkurentnosti.

Tablica 3. Rang prvih deset zemalja prema GCI

Country/Economy	Rank	Score
Switzerland	1	5.72
Singapore	2	5.67
Finland	3	5.55
Sweden	4	5.53
Netherlands	5	5.50
Germany	6	5.48
United States	7	5.47
United Kingdom	8	5.45
Hong Kong SAR	9	5.41
Japan	10	5.40

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Federacija Bosne i Hercegovine, *KONKURENTNOST 2012.* - 2013., Sarajevo, 2012.

U tablici je prikazan rang prvih deset zemalja po konkurentnosti. Na prvom je mjestu Švicarska koja ovu poziciju drži već nekoliko godina. Zanimljivo je da su samom vrhu skandinavske zemlje (Finska i Švedska). Također od prvih deset zemalja njih šest je iz Europe, pa bi mogli zaključiti da su europske zemlje jako dobro rangirane kada je u pitanju konkurentnost. Ako se pitamo zbog čega je to tako razlog trebamo tražiti u gospodarskoj razvijenosti većeg broja europskih zemalja u usporedbi sa ostatkom svijeta. Primjerice četiri članice G7 su europske države (Njemačka, Francuska, Ujedinjeno kraljevstvo i Italija). Ali pokazatelji nam govore da postoje rast konkurentnosti i ostalih zemalja pogotovo tzv. " azijskih tigrova", ali i zemalja Južne Amerike kao što su Brazil ili Čile.

### 3.4. Bosna i Hercegovina i njezina konkurentna pozicija

Sve međunarodne ocjene i pregledi pokazuju da je BiH u lošoj konkurentskoj poziciji. Ključni razlozi koji postavljaju BiH na takvo mjesto su neefikasnost javne vlasti i zastoj u provođenju reformi. Prema ocjeni investicione klime zemalja koju provodi Svjetska Banka<sup>7</sup> neefikasna javna vlast, neefikasan regulatorni režim, loša struktura ekonomije i neefikasno funkcioniranje tržišne ekonomije su osnovne karakteristike koje stvaraju lošu klimu za investitore u BiH. Prema podacima *Konferencije za trgovinu i razvoj Ujedinjenih nacija* (UNCTAD), BiH je na posljednjem mjestu u regiji po privlačenju direktnih stranih ulaganja (FDI), te je u 2010. godine privukla tri puta manje investicija od Makedonije, a 15 puta manje od Srbije. Osim loše međunarodne konkurentnosti BiH po pitanju privlačenja stranih investitora, BH ekonomija i poduzeća iz BiH imaju značajna ograničenja po pitanju konkurentnosti na međunarodnim tržištima. Izvozne grane i proizvodi BiH zasnivaju se na proizvodima sa niskom dodanom vrijednosti (*value added*), te na inputima, kao što je npr. električna energija, koji su dijelom ili u potpunosti subvencionirani. Dok je u periodu prije 1991. godine izvoz BiH počivao u značajnoj mjeri na gotovim proizvodima ili proizvodima u finalnoj bazi obrade, danas je ta slika obrnuta. Velika poduzeća iz BiH, koja su nekad izvozila robe i usluge u iznosima koji su ih činili globalnim konkurentima, danas dobivaju ugovore relativno malih vrijednosti najčešće preko posrednika, ili su angažirani kao podugovarači. Ona poduzeća koja su aktivni izvoznici sa velikim izvoznim potencijalom se suočavaju sa značajnim zaprekama po pitanju certificiranja, standardizacije i prateće dokumentacije za izvozne poslove. Kao ilustracija može poslužiti činjenica da izvoznici BiH namještaja dostavljaju nalaze ispitivanja kvalitete namještaja i materijala iz susjedne Hrvatske, jer u BiH ne postoji adekvatan institut. Ovo značajno poskupljuje finalni proizvod. Slična situacija je i sa proizvodima animalnog porijekla, jer BiH nema međunarodno priznatu laboratoriju čiji su nalazi međunarodno prihvaćeni. Rješenja koja trenutno omogućavaju izvoz su *ad hoc* ili „izvansustavnog“ tipa.

Značajno ograničenje konkurentne pozicije je prouzrokovano i nedostatkom kadrova odgovarajućih kvalifikacija, te nedostatkom pristupa novim tehnologijama. Ukoliko želi nastaviti tendenciju rasta izvoza i jačanje svoje konkurentne pozicije, BiH će morati adekvatno riješiti sva navedena pitanja. Jedno od mogućih rješenja tehnološkog jaza je i privlačenje direktnih stranih ulaganja, a nedostatak odgovarajućih kvalificiranih profila se u

---

<sup>7</sup> Svjetska banka je grupacija pet međunarodnih organizacija odgovornih za pružanje financija i savjeta državama u cilju ekonomskog razvoja i eliminiranja siromaštva. Svjetska banka je osnovana 27. prosinca 1945. godine na konferenciji u Bretton Woodsu, a počela je s radom 26. lipnja 1946. godine.

kratkom roku može riješiti uvozom kadrova, dok se u srednjem i dugom roku može očekivati prilagođavanje obrazovnog sistema potrebama razvoja BiH.

Bosna i Hercegovina je ocjenjena sa 3,93 poena od ukupnih 7 čime je zauzela 88. mjesto po konkurentnosti ekonomije. Ovakav plasman je za dvanaest mjesta bolji u odnosu na prethodni izvještaj (2011. godine).

Ove godine najveći rast zabilježen je u oblasti institucija (sa 109. mjesta prošle na 85. mjesto ove godine) i inovativnosti (sa 104. na 80. mjesto).

Najveći pad pokazatelja zabilježen je u oblasti makroekonomska stabilnost (sa 78. na 97. mjesto).

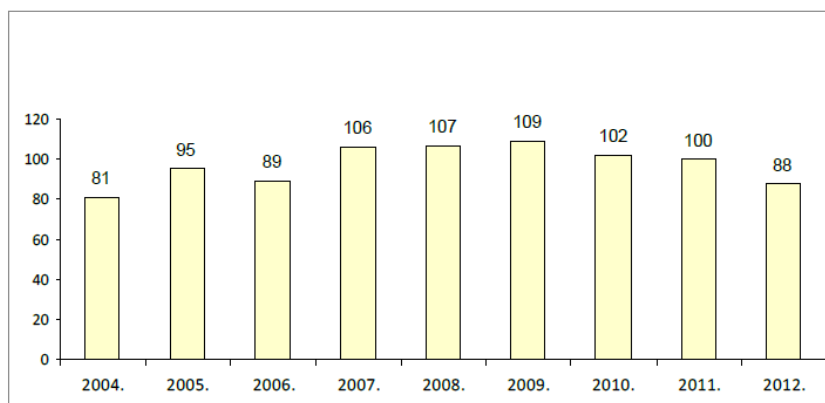
BiH je i dalje najlošije ocjenjena u oblasti razvoja finansijskog tržišta (119. mjesto) i efikasnosti tržišta robe (109. mjesto) i također u oblasti poslovne sofisticiranosti (109. mjesto). Oblast razvoja finansijskog tržišta je ove godine loše ocjenjena prvenstveno zbog raspoloživosti finansijskih usluga (121. mjesto), raspoloživosti sredstava za kreditiranje poduzetnika (127. mjesto) i odobrenosti finansijskih sredstava (123. mjesto).

U oblasti efikasnosti tržišta roba loša ocjena je prvenstveno zbog intenziteta lokalne konkurencije (138. mjesto), stupnja tržišne dominacije (127. mjesto), broj procedura za početak poslovanja (121. mjesto), broja dana neophodnih za početak poslovanja (120. mjesto), stupnja efekta oporezivanja (109. mjesto), troškova poljoprivredne politike (100. mjesto) i sofisticiranosti kupaca (124. mjesto).

Faktori za uspješno obavljanje poslovanja u Bosni i Hercegovini koji utječu na nizak nivo konkurentnosti su:

- pristup finansijskim sredstvima,
- visoke porezne stope,
- neefikasna birokracija i
- korupcija.

Grafikon 1. Rang BiH u periodu 2004. - 2012. godine



Izvor: Službena web stranica Federalnog zavoda za programiranje razvoja: „Konkurentnost 2012. - 2013.“, <http://www.fzzpr.gov.ba/>, preuzeto 2.3.2013.

U sljedećoj tablici su prikazane zemlje u okruženju prema ukupnom broju rangiranih zemalja. Iz tabele je vidljivo imaju blagi pad konkurentnosti, a neke su povećale konkurentnost. Primjer zemlje koja je povećavala konstantnost konkurentnost je Albanija koja je 2012 bila na 89. Mjestu (jedno mjesto iza BiH). Zanimljivo je i to da 2004. godine Slovenija bila daleko konkurentnija od zemalja u regiji, dok se ta razlika u 2012. godini poprilično "istopila". Možemo iz tabele zaključiti da su zemlje o okruženju podjednake kada su u pitanju ova rangiranja ovih zemalja u okruženju.

Tablica 4. Rang BiH i zemalja okruženja prema ukupnom broju rangiranih zemalja

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
	(75)	(80)	(102)	(104)	(117)	(125)	(131)	(134)	(133)	(139)	(142)	(144.)
Albanija	-	-	-	-	100	98	109	108	96	88	78	89
BiH	-	-	-	81	95	89	106	107	109	102	100	88
Crna Gora	-	-	77	89	80	87	-	65	62	49	60	72
Hrvatska	-	58	53	61	62	51	57	61	72	77	76	81
Makedonija	-	-	81	84	85	80	94	89	84	79	79	80
Slovenija	31	28	31	33	32	33	39	42	37	45	57	56
Srbija	-	-	77	89	80	87	-	85	93	96	95	95

Izvor: Službena web stranica Federalnog zavoda za programiranje razvoja, „Konkurentnost 2012. - 2013.“, <http://www.fzzpr.gov.ba/>, preuzeto 2.3

## 4. ZAKLJUČAK

Konkurenti su svi oni koji proizvode ili trguju iste ili slične proizvode. Njihov cilj je profit a konkurentsko takmičenje je nemilosrdno i samo najbolji ostaju na tržištu. Ova filozofija je skoro svugdje primjenjiva, primjerice u sportu , biologiji i slično. Poduzeće traži da se na neki način izdvoji od konkurenata, a za to mora pratiti razne trendove i primjenjivati inovacije. Pojam inovacije ukratko se može sažeti kao pronalaženje nečeg novog ili poboljšanje nečeg već postojećeg. Tako inovacija nije samo proizvodnja nečeg nego i pronalaženje novih načina upravljanja i slično, što pak znači da inovacija ne mora biti samo opipljiva to jest materijalna nego i nematerijalna. Živimo u razdoblju kojeg neki nazivaju " informacijska revolucija" gdje informacijske tehnologije igraju jednu od najznačajnijih uloga u globalnoj ekonomiji. Informacijske tehnologije su te koje vode do blagostanja u državi. Tako države koje imaju najviši dohodak po glavi stanovnika (*per capita*) u pravilu su visokotehnološke zemlje. Tijekom godine pojavila se i potreba da se mjeri konkurentnost država. To je uradio Svjetski ekonomski forum 2005. godine i od tada izlazi svake godine analiza globalne konkurentnosti koja je bazirana na Indeksu globalne konkurentnosti (*GCI-Global Competitiveness Index*), veoma obuhvatnom indeksu, koji obuhvata mikro i makroekonomske temelje nacionalne konkurentnosti. Svjetski ekonomski forum konkurentnost definira set institucija, politika i faktora koji određuju nivo produktivnosti jedne zemlje. Sve te komponente definiraju se u dvanaest stupova konkurentnosti u koje spadaju: institucije, infrastruktura, makroekonomska stabilnost, zdravstvo i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje i stručna obuka, efikasnost tržišta roba, razvoj financijskog tržišta, tehnološka spremnost, veličina tržišta, poslovna sofisticiranost zadnja ali i ne najmanje važna , inovativnost. Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina svi pokazatelji govore da je BiH u lošoj ekonomskoj poziciji. Razlog tomu treba tražiti u neefikasnoj vlasti ili vladama te u zastojima u provođenjima reformi . Tako BiH zauzima 88. mjesto u 2012. godini i za dvanaest mjesta je bolji položaj na ljestvici nego 2011. godine. Značajno ograničenje konkurentske pozicije je prouzrokovano i nedostatkom kadrova odgovarajućih kvalifikacija, te nedostatka pristupa novim tehnologijama. BiH obiluje mnogim prirodnim bogatstvima, a privlačenje stranih investicija je jedan od načina poboljšanja loše konkurentske pozicije BiH. Nadati se treba da kroz euroatlantske integracije BiH će poboljšati konkurentsku poziciju i općenito standard života te smanjiti neke od najvećih problema, korupciju i nezaposlenost .

## LITERATURA

### Knjige:

1. Buble, M.: *Osnove menadžmenta*, Sinergija nakladništvo do.o., Zagreb, 2006.
2. Buble M., Klepić Z.: *Menadžment malih poduzeća – osnove poduzetništva*, Sveučilište u Mostaru – Ekonomski fakultet, Mostar, 2007.

### Internet izvori:

1. <http://www.businessdictionary.com/>
2. „*Inovacije – ključ za konkurentnost*“, 2009.  
([http://www.ceppei.ba/bos/index.php?option=com\\_content&view=article&id=823:inovacije-klju-za-konkurentnost&catid=34:tragom-vijesti&Itemid=37](http://www.ceppei.ba/bos/index.php?option=com_content&view=article&id=823:inovacije-klju-za-konkurentnost&catid=34:tragom-vijesti&Itemid=37))(26.4.2013.)
3. Goran Radman, „*Preduvjet konkurentnosti i održivog razvoja*“, 24.2.2011.  
(<http://www.inicijativa.com.hr/izdvojeno/preduvjet-konkurentnosti-i-odrzivog-razvoja>)(26.4.2013.)

### Ostalo:

1. Federalni zavod za programiranje razvoja, Federacija Bosne i Hercegovine, *KONKURENTNOST 2012. - 2013.*, Sarajevo, 2012.

## PRILOZI

### POPIS TABLICA

Tablica	Stranica
I. Vrijeme od ideje do njezine komercijalizacije.....	3
II. GCI ocjena sa indikatorima održivosti.....	14
III. Rang prvih deset zemalja.....	15
IV. Rang BiH i zemalja okruženja prema ukupnom broju rangiranih zemalja.....	18

### POPIS SLIKA

Slika	Stranica
I. Faze inovacije.....	4

### POPIS GRAFIKONA

Grafikon	Stranica
I. Rang BiH u periodu 2004. - 2012. godine.....	18



## **SEMINARSKI RAD – ODOBREN**

Potpis mentora:

---

Potpis nositelja kolegija SeminarSKI rad (Uvod u stručni i znanstveni rad):

---